

ATATÜRK'Ü KORUMA KANUNU NİÇİN İLGA EDİLMELİ?¹

Doç. Dr. Emir KAYA

Bu kısa yazının tezi şu:

25/7/1951 tarih ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun, Mustafa Kemal Atatürk'e saygı görünömlü bir hakarettir. Atatürk'ün halk nezdinde kuşku bir makamı olduğu anlamına gelmektedir. Hukuki açıdan bakıldığında ise ifade özgürlüğü başta olmak üzere insan haklarının özüne aykırı bir kanundur. İlgâ edilmelidir.

Tezimi işlemeden önce Atatürk'le ilgili görüşlerimi belirtmek isterim:

Atatürk, ağır bir buhran içinde olduğumuz bir dönemde öne düşmüş, liderlik yapmış, topraklarımızın en azından bir kısmının elimizde kalmasını temin etmiştir. Ben Atatürk'ü bir "acil servis doktoru" olarak görüyorum. Ölümün eşliğindeki hasta için kurtarıcı olmuştur.

Atatürk'ün yaptığı işlem, Osmanlı'dan elde kalan ölkemizi alçığa almaktır. Atatürk'ün kurtarıcılık rolünden sonraki yaklaşımları alçılama işlemi gibi fazlasıyla biçimlendirici ve kısıtlayıcıdır. İlerici olma iddiasındaki devrimler benimsenen keskin üslup sebebiyle zamanla tabu üretmiştir, dogma üretmiştir. 5816 sayılı Kanun, böylesi bir dogmalaşma sürecinin mahsulüdür.

Atatürk döneminde benimsenen çizgi belki o günün şartlarında kısmen mazurdur. Belki uzun vadede dengelenmenin olması için kasıtlı olarak radikal adımlar atılmıştır. Atatürk'ün kalbini, niyetini bilemeyiz. Bildiğimiz bir şey varsa o da şudur: Atatürk'ün kurucu dönemdeki katı uygulamalarının bazıları işlevini tamamlamıştır; ölkemizin huzuru için artık vazgeçilmesi gereken alçılardır. 1930'ların şartlarında geliştirilmiş çözümlerle geleceğe yürümemiz mümkün değildir.

Kabul edelim ki Atatürk şartlara göre davranmış ve ideal siyasi düzeni kuramamıştır. Örneğin milli iradenin meclise yansması, Cumhuriyetin ilanından ancak yirmi yedi sene sonra bir nebze mümkün olmuştur. Elbette bu uzun vadeli güzel sonuçta yine Atatürk'ün katkısı vardır. Fakat Atatürk dönemindeki ve sonradan Kemalist ideoloji doğrultusundaki uygulamaların

¹ Bu yazı <https://asbu.academia.edu/EmirKaya> sayfasında erişime açılmıştır ve 10.11.2020 tarihi itibarıyla günceldir.

çoğu anti-demokratik ve despotçadır. Atatürk'ün kendisi bile yönettiği ülke hakkında "Gördüğüm bir diktatörlük manzarası" demiştir.² Özetle, Atatürk'ün kurtarıcılığını takip eden bazı kurucu eylemleri problemlidir. Bağlamsaldır. Kalıcı görülemez. Atatürk'ün kurtarıcı yönü onu vefaya layık kılar. Kurucu yönü ise eleştiriye layık kılar.

Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı bir bütün olarak değerlendirilmeyi ve saygıyla kritik edilmeyi hak eder. Atatürk'ü şeytanlaştırmak, deccalleştirmek tasvip edilemez. Atatürk'e küfür ve hakaret etmek kabul edilemez. Atatürk, farklı yönleriyle ve objektif olarak ele alınması gereken bir tarihi şahsiyettir.

Ülkece Atatürk'ü aşırılıkların mezesi yapmış durumdayız. Bunu yapan öncelikle geçmiş hükümetler olmuştur. İsmet İnönü'nün Atatürk'ü gölgede bırakan uygulamalarını tersine çevirmek için Demokrat Parti döneminde bazı adımlar atılmıştır. Atatürk istismarı kemikleştirilmiştir. 5816 sayılı Kanun bu adımlardan biridir. Bu kanun, devlette nüfuzu olan birtakım marjinallerin Atatürk imgesinin arkasına sığınarak zorbalaşmasına ve toplumu fikren zincirlemesine yol açmıştır. Devlet katından gelen dayatmacı tutumu aşırı eleştirel ve yer yer saldırgan bir üslupla karşılayan vatandaşlar da olmuştur. Kısacası yasakçılık ve saldırganlık birbirini beslemiştir.

Bu verimsiz atmosferden sıyrıldığımızda şu yalın gerçeği hemen fark ederiz: Adil ve medeni bir devletin kurucusu çok fazla tartışma konusu olmaz. Atatürk'ün sürekli tartışma konusu olması, sebep ne olursa olsun, hangi taraf haklı-haksız olursa olsun, patolojiktir. Hastalıktır. Atatürk'le özdeşleştirilen devletin adalete dayanmadığı ve düzgün işlemediği şüphesini besler. "Uygunsuz, oturmamış bir şeyler var ki didişme bitmiyor" diye düşündürür. Birilerine hain, gerici vs. diyerek bu gibi şüpheleri aşmak mümkün değildir.

On yıllardır tecrübe ediyoruz ki "Atatürk'ü tartıştırmama saplantısı" tartışmaları bitirmemekte, tersine daha da derinleştirmektedir. Daha da sertleştirmektedir. Atatürk kritiklerinin serbestçe yapılıp sönümlenmesine izin vermek gerekir. Özgür bir ortam sağlansa Atatürk'le ilgili olumsuz kanaatler açığa vurulabilecek, bir süre sonra yerini rahatlamaya, hatta belki de insafli takdire bırakabilecektir.

Şu sorulara açık yüreklilikle cevap verelim: Atatürk, topluma dayatılan bir değer midir yoksa sahiden ortak değer midir? Atatürk'ün haklılığına ne kadar güveniyoruz? Milletimizin ferasetine, kadirşinaslığına ne kadar güveniyoruz? Eğer güveniyorsak bırakalım herkes eteğindeki taşları döksün; fikirlerini açıklasın, gerekçelendirsin.

² Bu itiraf Serbest Cumhuriyet Fırkasına hayat vermiştir ki ona da sadece üç ay tahammül edilebilmiştir. <https://dusuncekahvesi.wordpress.com/2009/11/22/gayriresmi-ataturk/>; <https://www.dogankitap.com.tr/kitap/ataturkun-ihtilal-hukuku> ET: 28.7.2020.

5816 sayılı Kanun; Atatürk'ün ortak değer olmadığını, halkın ciddi bir bölümünden korunması gereken bir tabu olduğunu ima ediyor. Bu da Atatürk'e en büyük hakaret anlamına geliyor. Bir devlet düşünün ki kurucusu halktan korunuyor. Bu, onu ve fikirlerini aciz, halkı da anlayışsız kabul etmek demek değil mi? Atatürk'e ve topluma bundan büyük hakaret olur mu?

5816 sayılı Kanun, Atatürk'e dair resmi anlatının yalan olduğu yönündeki iddiaları desteklemekten başka bir işe yaramıyor. Atatürk'e saygı tabii değil mi ki kanun zoruyla sağlanmaya çalışılıyor? Diyelim ki Atatürk doğru anlatılmadı, yeterince sevdirelemedi ve o yüzden kanuna ihtiyaç duyuldu. Şu halde Atatürk'ü anlatmadaki eksikliği kanun zoruyla gidermeye çalışmak, Atatürk'e yakıştırılan diktatör imajını kuvvetlendirir. Atatürkçülerin baskılama dışında, akılcı ve medeni bir yöntem bulamadıkları anlamına gelir.

5816 sayılı Kanun'u savunanlar, insanları ölçsüz Atatürk propagandalarına maruz bırakarak aynı zamanda Atatürk manasının içini boşaltanlardır. Atatürk'ün toplumsal karşılığına dair bir güvensizlik var ki bir yandan koruma tedbirlerine, diğer yandan yoğun propaganda ihtiyacı duyuluyor. Bu tutumların her ikisi de ülkemizde tecessüs ve tefekkürün gelişmesine manidir. Milletimizi kısır döngüler içinde kavgalı ve korkak bir ruh halinde tutar. Fikir cesaretini ve seviyeli iletişimi geliştirmeye engel olur.

Özetle, Atatürk'e hakaret edilir kaygısıyla, Atatürk hakkında yürütülecek araştırma ve tartışmaların önünün kapatılması hem Atatürk'ün gösterdiği bilim ve akılcılık hedefine hem de hukuka aykırıdır. Herhangi bir konunun peşinen sansürlü alan olarak belirlenmesi ifade özgürlüğü ile asla bağdaşmaz.

Peki çözüm ne olmalıdır? Atatürk'e hakaret serbest mi olmalıdır? Elbette hayır.

Öncelikle 5816 sayılı Kanun ilga edilmelidir.

Türk Ceza Kanunu'nda "Hakaret" bahsi zaten mevcut (Mad. 125-131). Burada "Kişinin hatırasına hakaret" başlıklı bir madde de var (Mad. 130). O kısımda düzenlemeler yapılabilir. "Tarihi şahsiyetlere hakaret" başlığı açılabilir. Eklenecek fıkralarda nötr bir dil kullanılırsa, özel olarak isim zikredilmezse Atatürk şaibeden kurtarılmış olur. Tekrar edelim: Atatürk'e özel koruma kanunu, Atatürk'ü kuşku hale getiriyor. Kişi adı belirtmeyen, daha ilkesel bir metinle çözüm aranmalıdır.

Bir diğer çözüm de "Cumhurbaşkanına hakaret" başlıklı 299. maddeye "geçmiş cumhurbaşkanları" ibaresini eklemek. Cumhurbaşkanlarımızın hepsini milletimizin kaderi olarak görmek, aynı zamanda da kritik edebilmek durumundayız. Atatürk'ten bahsetmeksizin ilkesel bir koruma sağlamak bu yolla da mümkündür.

Kısmen alakalı bir başka noktadan daha bahsetmek istiyorum: Ülkemizde hakaret suçunun kapsamı çok geniş. Bu da ifade özgürlüğünün alanının dar olduğu anlamına geliyor. Hakaret fiili normalde suç bile olmamalıdır. Tazminat konusu olmalıdır. Ancak tekerrür, nefret söylemi ve kutsallara saldırı gibi hallerde kriminalize edilebilmelidir. Yargı mercilerinin insanların fiziki sonuç doğurmayan sataşmalarıyla uğraşması abestir.

Hakaret fiilini abartılı yorumladığımız için ülkemizde araştırma ve ifade alanı daralmıştır. Üstelik hakaretler de azalmamakta, bilakis artmaktadır. Hürriyetin gereksiz kısıtlandığı toplumlarda isyan ve sabotaj davranışlarında artışın görülmesi tabiidir. İnsanların anonim olduğu sosyal medya bu gerçeğin tipik bir dışavurumudur. Atatürk işte bu tür komplikasyonlara kurban edilmemelidir. Ne ölçüsüz övgülerle ne de hakaretle anılmalıdır. Serinkanlılıkla değerlendirilmelidir.

Bugün Cumhuriyetimizin kurucusu olan Atatürk'ün bazı önemli konulardaki samimi kanaatlerini, varsa fikir ve yaklaşım değişimlerini masaya yatıramıyoruz, öğrenemiyoruz. Atatürk'ün pek çok adımının arka planını aydınlatmış, anlamış değiliz. Çünkü Atatürk'le ilgili söylenenler "Atatürk tanrısal bir liderdi" ile "Atatürk haindi" uçlarına çekiliyor. Duygusal kamplardan çıkamıyoruz. Objektif olamıyoruz. Akılcı olamıyoruz.

Atatürk imgesi ekseninde yaratılan toplumsal iletişimsizlik sebebiyle başka konularda da gerçek odaklı iletişim kuramıyoruz. Sembol savaşları içinde yılları tüketiyoruz. Bu da Atatürk yorgunluğuna yol açıyor. Atatürk'ü çözümsüz bir sorunsal haline getiriyor.

Atatürk, ideolojik mevzilerin malzemesi olmasa daha güzel olmaz mı? Gerektiği kadar, gerektiği biçimde anılsa... Bugün Atatürk, çokları için teslim edilmemesi gereken bir kale, bir sığınak... Çokları için de yok edilmesi gereken bir heykel... Bu sıkışma hem Atatürk gerçeğine hem de geleceğimize zarar veriyor.

Uzun sözün kısası şu: Devletin makul olan yönünde adım atması gerek. Toplumsal travmaları iyileştiren terapi hukukunu benimsemesi gerek.

Şurası bir gerçek ki Atatürk karşıtı takıntılar, ancak ve ancak Atatürk yanlısı takıntılarla birlikte aşılabilir. Bir takıntı göstergesi olan 5816 sayılı Kanun işte bu bilinç ve iyi niyetle ilga edilmelidir.